

EINDVERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN RAPPORTEURS
over de ontwerpen van wet betreffende:

- 1°. toetreding tot de artikelen 65, 354—356 alsmede 358—362 van het Vredesverdrag van *Versailles*, en wel met inachtneming van de acht punten die genoemd zijn in het door de in artikel 355 van het Vredesverdrag genoemde Geallieerde Mogendheden aanvaarde protokol van 21 Januari 1921, alsmede met inachtneming van het tevens door die Mogendheden aanvaarde additioneel protokol van 29 Maart 1923 (23);
- 2°. aanvulling van artikel 18 der wet van den 25 Mei 1880 (*Staatsblad* n°. 88) tot instelling eener Rijkspostspaarbank, zooals dat artikel is aangevuld en gewijzigd, laatstelijk bij de wet van 14 Januari 1918 (*Staatsblad* n°. 20);
aanvulling van artikel 18 der wet op de Rijksverzekeringsbank (*Staatsblad* 1920, n°. 780);
aanvulling van artikel 25 der Pensioenwet 1922 (*Staatsblad* n°. 240) (400);
- 3°. goedkeuring van den onderhandschen verkoop aan de gemeente *Goes* van het gebouw van het voormalige Rijkslanbouwprouffstation met woning en verderen opstal, te *Goes*, en erfpachtsrecht op den bijbehorenden grond (442);
- 4°. wijziging der wet van 9 Mei 1890 tot nadere regeling van de heffing en bestemming der Kanselarijleges (*Staatsblad* n°. 80), laatstelijk gewijzigd bij de wet van 19 Mei 1922 (*Staatsblad* n°. 312) (443);
- 5°. bekrachtiging van de met de gemeente *Amsterdam* gesloten dading, rakende den eigendom van het Noord-Hollandsch Kanaal met bijbehorende gronden en wateren, onder *Amsterdam* en *Buiksloot* (448);
- 6°. naturalisatie van AUGUSTUS BAHLMANN en 19 anderen (452);
- 7°. naturalisatie van ERNST ALBIN OTTO BAUMANN en 19 anderen (480);
- 8°. wijziging van de begrooting van inkomsten en uitgaven van het Staatsbedrijf der Algemeene Landsdrukkerij voor het dienstjaar 1922 (482).

Tegen deze wetsontwerpen bestond geen bezwaar.

Vastgesteld 20 Juni 1923.

VAN WASSENAER VAN CATWIJCK.
VAN DER HOEVEN.
DE VRIES.
DE WAAL MALEFLIJT.
JANSSEN.

VOORLOOPIG VERSLAG VAN DE COMMISSIE VAN
RAPPORTEURS over het ontwerp van wet betreffende
dienstweigering. (77)

Het afdelingsonderzoek van dit ontwerp van wet heeft de navolgende uitkomsten gehad.

Verscheidene leden konden den rechtsgrond van den hier voorgestelden maatregel niet erkennen. Het wetsontwerp

wil tegemoet komen aan gewetensbezwaren tegen de vervulling van den militairen dienst, aldus gelegenheid gevende om, ter wille van (dikwijls vermeende) bezwaren, het algemeen belang, den plicht van den onderdaan om te gehoorzamen aan het wettig gezag en den plicht tot verdediging van land en volk op te offeren aan individueele overwegingen. En deze opoffering van het algemeen belang en van groote beginselen van gezag, gehoorzaamheid en tucht, wordt nog ernstiger, waar zij geschiedt ter wille van de individueele overwegingen van personen, die nauwelijks de kinderjaren zijn ontwassen en wier verstand nog niet geheel tot ontwikkeling is gekomen en die straks hunne „overtuiging” even gemakkelijk verliezen, als zij die eertijds hebben omhelsd.

Dit wetsontwerp getuigt dan ook van de moeilijkheden, waarin men komt als men in groote beginselvraagstukken de onfeilbaarheid niet van een leergezag, maar van elk individu gaat erkennen. Dat de Staat het geweten van zijne burgers eerbiedigt, kan niet worden gelaakt, maar ook te dezen opzichte zijn grenzen. Deze grenzen worden in elk geval overschreden, waar zelfs gewetensbezwaren tegen de vervulling van den militairen dienst „van welken aard ook” (art. 1, sub b) worden erkend.

Maar als de Overheid gewetensbezwaren gaat erkennen tegen den militairen dienst, waarom zullen dan niet gewetensbezwaren erkend worden tegen den stemplicht, tegen het betalen van belasting, tegen het opvolgen van wettelijke voorschriften, in het algemeen tegen gehoorzaamheid betoonen aan het wettig gezag?

En wie moet de juistheid van al die bezwaren, als men eenmaal dien weg is opgegaan, erkennen? Moet er dan voortdurend een gewetensonderzoek plaats hebben door ambtenaren? En wie zal erkennen en op grond waarvan zal moeten worden vastgesteld, of er geen gewetensbezwaren worden voorgewend?

Eenige leden meenden dan ook de vraag te mogen stellen, wat de Overheid moet doen, indien eventueel een zóó groot aantal personen gewetensbezwaren tegen militairen dienst koestert, dat de voor de verdediging van het vaderland noodzakelijke weerkrachten gaan ontbreken. Moet de Overheid dan voor de door haar geschapen consequenties terugdeinzen of moet zij toezien, dat het algemeen belang geschaad wordt?

Hiertegen werd aangevoerd, dat degenen, die gewetensbezwaren koesterden, dan toch aangewezen zullen worden voor het verrichten van anderen arbeid in Staatsdienst, maar de hiervoren bedoelde leden antwoordden hierop, dat dit slechts een halve maatregel is, want iemands gewetensbezwaar om in een staatsbedrijf tewerk gesteld te worden dient niet minder erkend te worden dan een gewetensbezwaar tegen militairen dienst van welken aard ook. Bovendien leidt de consequentie er toe, dat een groot aantal personen, die gewetensbezwaren hebben of voorwenden, het algemeen belang kunnen schaden door de gehoorzaamheid aan de Overheid te weigeren, juist in den tijd, dat het vaderland het meest op de hulp van zijn burgers moet kunnen rekenen.

De hier aan het woord zijnde leden meenden dan ook, dat deze tijd, waarin velerlei symptomen van verslapping van tucht en moreel verval zijn waar te nemen, al heel slecht gekozen is om met zulk een maatregel te komen, die het gebrek aan tucht bevorderen zal.

Om al deze redenen zouden deze leden in geen geval hun stem aan dit wetsontwerp kunnen geven. Zij achtten het beter de Regeering te verzoeken het wetsontwerp terug te nemen, ten einde zich zelve eene verwerping te besparen.

Onderscheidene leden waren van oordeel, dat gewetensbezwaar niet mocht zijn eene quaestie van inzicht, niet enkel mocht zijn een verstandelijk bezwaar, maar dat gewetensbezwaar moest insluiten de erkenning van eene hoogere macht, die een norm stelt. In geval een categorisch imperatief voorschrift van het geweten belet aan de Overheid te gehoorzamen, kan de Overheid daaraan tegemoet komen, doch er